

En europeisk bioekonomistrategi för ökad tillväxt och reseliens

Södra bildades 1938 ur idén om att vi är starkare tillsammans. I dag är Södra Sveriges största skogsägarförening med fler än 50 000 familjeskogsbrukare som medlemmar. Tillsammans äger Södras medlemmar en världsledande industri som förädlar skogsråvaran till förnybara produkter inom massa, trä, byggsystem, flytande bioprodukter och energi. I vår skogsindustri jobbar 3 400 medarbetare och under 2024 omsatte Södra 29 miljarder kronor. Våra produkter exporteras över hela världen och tillsammans bidrar vi till ett naturligare samhälle. Med rötterna i skogen skapar vi framtiden.

Med den gröna given adresserades två av vår tids största miljöutmaningar: klimatförändringarna och den globala förlusten av biologisk mångfald. Viktiga beslut har tagits för ambitiösa regelverk som nu är på väg att implementeras i medlemsländerna. Med en ny bioekonomistrategi finns möjligheter att addera reformer som stärker EU:s konkurrenskraft, beredskap och välbefinnande med bibehållna hållbarhetsambitioner.

Sammantaget kan det leda till en stärkt ekonomi, ett motståndskraftigt EU och ett minskat beroende av fossil energi och fossila råvaror.

Bioekonomin kan bidra till att nå EU:s klimatmål genom att dess varor och tjänster kan ersätta fossila råvaror. Bioekonomin kan också bidra med ökad klimatnytta genom upptag och inlagring av kol i växande biomassa, och i långvariga produkter, samt genom permanent lagring eller användning av infångad biogen koldioxid. Därtill kan en växande bioekonomi bidra till att stärka EU:s försörjningsförmåga. Det handlar om tillgång på råvaror och möjligheter att hålla lager. Inom bioekonomin produceras många varor som är direkt och indirekt samhällskritiska, såsom värme, el, drivmedel,

kemikalier, textil, gödsel, djurfoder, förpackningar, hygienprodukter och livsmedel.

Södra vill gärna bidra med att stärka den flerdimensionella hållbarheten inom EU med ett antal förslag.

Ökad skogstillväxt i EU

Tack vare tydlig lagstiftning har Sverige på 100 år fördubblat sitt virkesförråd. Det har handlat om enkla och raka krav från staten. När skog avverkas, så måste ytan återplanteras och en myndighet ha ansvaret för tillsynen. Det har varit det enkla receptet på framgången i Sverige. I dag är närmare 70 procent av landytan täckt av skog.

Nu står vi inför möjligheten att ytterligare öka tillväxten i skogarna med 20 procent fram till 2050, bara genom att arbeta vidare med vedertagna skogsskötselmetoder. Det finns ytterligare potential om vi kan fortsätta att utveckla växtförädlingen för att skapa motståndskraft mot klimatförändringarna. En bioekonomistrategi bör ta sikte på att säkra framtidens råvaruförsörjning och en hållbar produktion av förnybara produkter.

- Vi föreslår att EU sätter mål för att öka tillväxten i de europeiska skogarna med 20 procent fram till 2050. Det bör göras i dialog med medlemsländer och mellan regioner som har gemensamma naturförutsättningar. EU behöver stimulera kunskap och forskning kring återplantering, förädlade plantmaterial, ståndortsanpassning och inte minst kring skogsskador, sjukdomar och insektsangrepp.
- EU ska fortsatt ha höga ambitioner vad gäller hållbarhet inom skogsbruket. Något som sällan uppmärksammas är de frivilliga insatser som skogsägarna tar för miljön och som oftast faller utanför den officiella statistiken. I Sverige uppgår det värdet till cirka 180 miljarder SEK. Att samla statistik som är rättvisande ur miljösynpunkt är ett uppdrag som är passande att formuleras inom en europeisk bioekonomistrategi.
- En bioekonomistrategi bör belysa hur kolsänkan förändras över tid om allt större områden undantas från brukande. En stabil kolsänka i Europa är beroende av vitala och växande skogar. Riskerna med stora likåldriga bestånd som inte sköts om är massiva utsläpp av koldioxid när skogarna angrips av insekter, sjukdomar, röta, bränder eller

stormar. Allt detta är naturens egna och ofta dramatiska sätt att förnya sig och som vi med ett aktivt och ansvarsfullt förvaltande kan minska riskerna och effekterna av.

Ett säkrare EU

En bioekonomistrategi som leder till ökad tillväxt kommer att stärka den europeiska konkurrenskraften och beredskapen. I dag står bioenergin för mer än halva den europeiska energimixen. Ur ett beredskapsperspektiv är det viktigt att skapa robusta och långsiktiga regelverk som tillgängliggör råvara och inte utsätter europeiska medborgare för risker när det uppstår kriser och brist på energi.

I tider av kris har det europeiska skogsbruket och skogsindustrier en central roll att spela. Vi har logistiska system med tillhörande icke-publika bränslenätverk, vi har hamnar, elproduktion, energiförsörjning genom fjärrvärme, verkstäder och produktion av olika biobränslen. Massan har i sin tur stor betydelse för produktion av produkter som behövs inom hälso- och sjukvården och vi har förmågan att förse Europa med konstruktionsvirke. Skogsbruket anlägger och underhåller vägar som är avgörande vid kriser och katastrofer, som exempelvis bränder. En bioekonomistrategi bör mot den bakgrunden beakta det europeiska skogsbruket som en tillgång i beredskapstider.

- Vi föreslår att trä klassas som en kritisk råvara inom EU, inte enbart utifrån ett produktionsperspektiv utan även utifrån den infrastruktur som omger hela den skogliga sektorn.

Ett fossilfritt EU

Den flexibilitet som finns inom EU:s klimatpolitik är en nyckel för att nå målet om att bli den första klimatneutrala kontinenten. Vägen dit är en växande bioekonomi. Det är först när det fossila beroendet bryts som vi kan säga att vi har nått framgång. Det är därför det är så viktigt att vi mäter och räknar på rätt sätt. Det finns i dag ingen gemensam standard för att beräkna substitutionseffekten. Även om substitutionseffekten för en produkt kan variera och förändras över tid behöver vi ett sätt att värdera den ur ett systemperspektiv.

- EU:s bioekonomistrategi bör formulera ett uppdrag om att ta fram en modell för beräkningar av substitutionseffekten och som har möjlighet att vinna acceptans hos en bred krets skogliga intressenter.
- En modell för att rapportera klimatnyttan är nyligen framtagen inom ISO (ISO 13391) som kan utgöra inspiration.

Bättre lagstiftningsprocesser inom EU med mer inkluderande förstudier

En viktig institution i utformandet av nya lagförslag från EU-kommissionen är Joint Research Center, JRC. Här samlas experter och specialister inom olika områden som bjuder in och lyssnar på verksamhetsutövare. Öppenheten och arbetssättet är en styrka och något vi ska vara stolta över i det demokratiska EU. Av erfarenhet handlar många spörsmål ofta om bristande förståelse för kommersiella villkor, industriella förutsättningar och företags affärsmodeller. Väl underbyggda förstudier skapar bättre förutsättningar för snabbare och enklare lagstiftningsprocesser. Det underlättar även i implementeringsfasen om det praktiskt genomförbara har undersökts.

- Vi vill se ett förslag om att stärka kompetensen inom JRC gällande kommersiella villkor och industriella förutsättningar i en bioekonomistrategi, för att skapa ännu bättre förutsättningar för bättre regelverk och förbättrade lagstiftningsprocesser.
- Inom bioekonomin finns behov av att få perspektiv belysta från hela värdekedjan, vilket behöver reflekteras i de förstudier som tas fram som underlag till lagstiftningsprocesser.
- Representanter från olika delar i värdekedjan kan bidra med att skapa virtuella systemdemonstrationer för att på så sätt snabbare förstå utmaningar och möjligheter för att åstadkomma en finansiellt hållbar och växande bioekonomi.

En grönare byggsektor i EU

Under de senaste åren har utvecklingen av flerbostadshus i trä tagit stora steg. Trä halverar husets klimatpåverkan och ger en varm och trivsamt miljö, vilket påverkar vår hälsa positivt och skapar ett behagligt inomhusklimat. Det är även möjligt att bygga industriellt med trä, vilket ökar produktiviteten och materialutnyttjandet. När stora element byggs inne i fabrik minskas spill, processen blir säkrare, arbetsmiljön bättre och transporter färre. Det blir en kvalitetssäkrad och effektiv byggprocess.

Att bygga i trä möjliggör cirkularitet i byggbranschen. Träbyggnader är lätta att montera men går även att montera ned och bygga om. Balkar och beståndsdelar kan lätt plockas ned och återbrukas i nya projekt. De delar som inte går att återbruka kan användas till andra träbaserade produkter och till bioenergi.

Samtidigt som trä har fantastiska egenskaper och binder kol är det olyckligt när material ställs mot varandra, då vi behöver många olika typer av material i byggnationer. Det är den totala klimatpåverkan som bör vara avgörande. Här finns utmaningar inom byggsektorn att arbeta mer tillsammans för att utveckla konstruktioner och värdekedjor med så låga utsläpp som möjligt.

En bioekonomistrategi bör ta sikte på att:

- Harmonisera klimatdeklarationer på EU-nivå.
- Erkänna skogens klimatnytta som leverantör av förnybar råvara.
- Fokusera på klimatinsatser som går ut på att minska andelen fossila material och öka biobaserade produkter inom byggsektorn.

Förenklingar för minskad administration

En snabb omställning till ett fossilfritt EU har lett till mycket ny lagstiftning som nu börjar implementeras. Detta innebär nya komplexa regler som medför kostsamma administrativa bördor för företag som nödvändigtvis inte leder till större nytta. Avskogningsförordningen är ett exempel där det ställs krav om att spåra all fiber i produkter hela vägen till avverkningsplats. För att leva upp till de nya lagkraven kommer det behövas stora kostsamma investeringar i nya system, utan nämnbar nytta mot bakgrund av att en hög andel EU-länder redan i dag har en väl utvecklad tillsyn och kontrollerade värdekedjor. Därutöver har produktkrav som är tänkt att styra mot mer cirkularitet och produktion av långlivade produkter bidragit till detaljerade krav om produktinnehåll. EU-lagstiftning som lägger onödiga administrativa bördor på företag och hindrar utveckling av nya innovativa produkter motverkar utvecklingen av bioekonomin och Europas konkurrenskraft.

Södra lever efter ett motto som formulerades av vår kooperations grundare: "För vilket ändamål skogens produkter i framtiden blir använda är i dag obekant. Se till att då den dagen kommer ni inte står tomhänta". Detta är något som EU bör anamma vid en översyn av befintlig lagstiftning samt när ny tas fram.

- Se över befintlig lagstiftning för att uppnå regelförenklingar i syfte att främja investeringar och satsningar på innovation.

- Fokus bör ligga på att lägga förslag om regelefterlevnad utifrån en lägsta-nivå inom EU. På så sätt höjs ambitionerna i praktiken och inte bara i teorin. Det skapar också bättre konkurrensvillkor på den inre marknaden.

”Gamla” och nya råvaror måste fungera ihop

Innovation kan byggas på befintlig processindustri och integreras i redan existerande produktioner och processer. Om målet är att bli mer resurseffektiv och anamma cirkulär ekonomi så behöver avfall användas som resurs och råvara.

När exempelvis End-of-waste kriterier, miljötillstånd och andra regelverk ses över behöver man ta detta i beaktning och ej förhindra att man både hanterar sekundära råvaror (såsom restavfall från jordbruk, textilavfall) och primära/jungfruliga råvaror i samma produktion och process. Det ena utesluter inte det andra, utan är snarare en förutsättning för cirkulära processer. Det behövs också en insikt om att nya innovationer inte alltid är optimerade från start.

- Nya innovationer behöver testas och förfinas. Initialt kan det innebära ökade utsläpp. Därför bör nya innovationer ges en prövoperiod i syfte att bevisa klimat- och miljönyttan utan att omfattas av nya regelverk eller hindras av ökade utsläppsrätter.